

Goed onderzoek, dan ook meer geld

Rens Bod

De twee belangrijkste taken van wetenschappelijk personeel aan de universiteit zijn onderwijs en onderzoek. In Nederland wordt de vaste staf gefinancierd door de zogeheten 'eerste geldstroom' die rechtstreeks afkomstig is van OCW. Voor elke ingeschreven student ontvangt de universiteit een vast bedrag en ook nog eens een premie voor elke afgestudeerde student.

Universiteitsbestuurders hebben grote bevoegdheden over de toewijzing van dat bedrag. Maar in de praktijk krijgen vakgebieden met veel studenten meer geld voor wetenschappelijke staf dan vakgroepen met weinig studenten. Het onderwijs bepaalt de omvang van de staf, niet het onderzoek.

Dit financieringssysteem wordt verzacht door de tweede geldstroom van NWO en KNAW. Ook zijn er Europese subsidies en externe opdrachten, die voor sommige faculteiten zeer omvangrijk kunnen zijn. Maar hierbij gaat het om tijdelijke onderzoeksposities.

Ziehier het probleem van de Nederlandse universiteiten: de structurele onderzoeksfinanciering van vakgebieden is grotendeels afhankelijk van studentenaantallen. De universiteit geeft daarmee het onderzoeksprogramma de facto in handen van achttienjarigen. Het is daarom tijd voor een andere financiering die naast onderwijs- ook onderzoeksoutput meeneemt.

Maar hoe kan onderzoeksoutput worden gemeten? Citatie-indices (het aantal keren dat een artikel wordt geciteerd) zijn ontoereikend omdat ze zich alleen richten op tijdschriftpublicaties. Voor wetenschappen als Informatica bestaan de belangrijkste publicaties uit proceedings, bij ingenieurs bestaat het onderzoek vaak uit een ontwerp, terwijl in de geesteswetenschappen boekpublicaties vaak toonaangevend zijn. Er moet dus iets anders komen. Het evaluatiemodel waarin vrijwel alle wetenschappers vertrouwen hebben, is een evaluatie door 'peers': vakgenoten uit dezelfde discipline.

In Nederland is zo'n evaluatiemodel ontwikkeld door een samenwerkingsverband van NWO, KNAW en de VSNU, en staat bekend onder de naam Standard Evaluation Protocol for Public Research Organizations. Aan de hand daarvan wordt het onderzoek eenmaal per zes jaar extern geëvalueerd door een onafhankelijke commissie van peer reviewers. Elk insti-

tuut krijgt een cijfer op een schaal van 1 tot 5 voor de kwaliteit, productiviteit, relevantie en levensvatbaarheid van het onderzoek.

Tot nu toe hebben deze onderzoeksevaluaties geen enkel effect op de eerste geldstroom. Kleven er soms nadelen aan het gebruik van onderzoeksevaluaties voor eerste geldstroomfinanciering? Een veelgehoorde kritiek is dat de onderzoeksevaluaties zijn gebaseerd op gebruiken in de bètawetenschappen. Deze kritiek snijdt echter geen hout: het door NWO, KNAW en VSNU opgestelde protocol stelt bij de onderzoeksevaluatie juist de inzet verplicht van peers afkomstig uit dezelfde discipline.

Een andere kritiek is dat de kwaliteitsverschillen tussen de Nederlandse universiteiten vrijwel nihil zijn, waardoor er nauwelijks iets zal veranderen in eerste geldstroomfinanciering. Dit mag misschien juist zijn voor de universiteiten als geheel waar verschillende vakgebieden elkaar uitmiddelen. Maar er bestaan wel degelijk verschillen tussen de universiteiten als men naar een specifiek vakgebied kijkt. Het meenemen van onderzoek voor de financiering zou dan kunnen leiden tot een verdeling die excellerende instituten beloont.

Een belangrijk voordeel van dit systeem is dat vakgebieden met een tijdelijke daling van studentenaantallen nog steeds kunnen opteren naar structurele financiering mits hun onderzoek goed is. Nu leiden dalingen in studentenaantallen vrijwel altijd tot inkrimping van de staf, wat funest is voor de continuïteit van het onderzoek. Het kost jaren om een topinstituut op te zetten, maar een universiteitsbestuurder kan het in een handomdraai om zeep helpen.

Een financieringssysteem dat ook de onderzoeksoutput meeneemt, zou een stimulans betekenen voor aio's en postdocs. Talentvolle onderzoekers kunnen dan in vaste dienst komen, ook als de posities voor het onderwijs vergeven zijn. Nu neemt toptalent vaak de benen naar het buitenland, als het vak tijdelijk bij studenten niet in de mode is.

We moeten af van een systeem waarbij onderzoeksfinanciering afhankelijk is van onderwijsbehoefte. Alleen dan kunnen de Nederlandse universiteiten met hun onderzoek echt concurreren met internationale topuniversiteiten.

Rens Bod is hoogleraar Kunstmatige Intelligentie aan de University of St. Andrews (VK) en VICI-laureaat aan de Universiteit van Amsterdam.